

Diagnostika ve speciální pedagogice

PhDr. Lenka Gajzlerová, Ph.D.

Podzim 2019

- podrobnější zpracování
  - PŘINOSILOVÁ, D. *Diagnostika ve speciální pedagogice*. Brno : Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-157-7

Speciálně-pedagogická diagnostika

- Sleduje
  - kompetence a jejich omezení vlivem postižení
  - dovednosti které zůstaly nenarušeny
  - úroveň a schopnosti

Nejdůležitější oblasti SP diagnostiky

- hrubá a jemná motorika
- grafomotorika a kresba
- lateralita
- diagnostika sebeobslužných činností
- diagnostika socializačního a citového vývoje
- diagnostika rodinného prostředí
- diagnostika rozumových schopností
- diagnostika komunikačních schopností

Hrubá a jemná motorika

- důležitou oblastí pro stanovení vývojové úrovně jedince
  - vztah k organickým poruchám CNS - hlavně MO a LMD
- klíčové pohybové dovednosti
  - posazování, udržení v sedu, stoj,
  - kvadrupedální lokomoce, samostatná chůze

Jemná motorika - zjišťujeme

hodnotíme

- co dovede postavit
- způsob provedení
- souhyby, spolupráce obou rukou
- lateralitu
- kvalitu a dokonalost úchopů
- přesnost cílených pohybů

Grafomotorika a kresba

- zkoušky obkreslování - test obkreslování Z. Matějček
  - problémy ve zrakovém vnímání, schopnost napodobit určitý obraz - zralost nervového systému a zkušenosti
- vliv rozvoje motoriky, zrakového vnímání, senzomotorické koordinace
- u TP - závislý vývoj kresby na úrovni JM
- s MP - velmi dlouho setrvávají na stále stejné úrovni

Laterality

- vyhraňuje se mezi 3. a 4. rokem
- praváctví - převaha levé mozkové hem.
- leváctví - převaha pravé mozkové hem.
- nevyhraněnost - ambidextrie
- diagnostika
  - lze využít pozorování, testy laterality (Z. Matějček a Z. Žlab)
- zvláštní případy
  - změna laterality z nutnosti postižení (deformace, amputace, MO - pravostranná hemiparéza)

D. sebeobslužných činností

- velký význam v diagnostice předškolního věku u jedinců s MP a TP
- svá specifika u osob s postižením zraku
- zjišťování úrovně
  - pomocí vývojových norem pro daný věk
- diagnostické škály
  - u jed. s mentální úrovní 3-9 let - *Vinelandská škála sociální zralosti*
  - u jed. s postižením - *Günsburgova škála*
  - u jed. s těžším ZP - *škály funkční nezávislosti*

D. socializačního a citového vývoje

- sociální dimenze postižení = narušení rovnováhy mezi jedincem s postižením a jeho sociálním prostředím
- při diagnostice využíváme
  - pozorování, explorační metody, kazuistiku
  - u dětí situaci - společní hry, spontánní a tematická kresba
- sociometrické metody - měří interpersonální vztahy
  - sociabilita žáků ve škole, vlivu a postavení ve skupině, obliba ve skupině; příčiny kladných a záporných vztahů

D. citové oblasti - sledujeme

- aktuální citové projevy - vyrovnanost, spontánnost
- celkovou úroveň citového vývoje
  - zralost, nezralost, odpovídá věku
- u TP - vliv problémů základního postižení, pobyty v nemocnici, internátní typy škol
- u MP - zvýšená, negativismus

D. rodinného prostředí

- výchova v rodině a vliv rodičů
  - důležitý faktor pro vývoj osobnosti dítěte
  - modelem chování k ostatním

zaměření diagnostiky

- úplnost x neúplnost
- shoda a vztahy mezi rodiči a širší rodinou
- počet sourozenců a postavení dítěte mezi nimi
- typ a náročnost výchovy
- způsob trestání dítěte, projevy lásky, resp. zanedbávání dítěte
- agresivita vůči dítěte, týrání, prostředí rodiny
- materiální zajištění

D. rozumových schopností

- diagnostiku
  - provádí odborný psycholog standardní testovou metodikou
- měření inteligence - od 3 let
  - při mentální úrovni 0-3 - diagnostika pomocí vývojových škál
  - u těžkého ZP - tzv. *transdisciplinární herní diagnostika*
- důležité údaje
  - rodinná a osobní anamnéza
  - průběh psychomotorického vývoje

D. rozumových schopností

- vhodné sledovat
  - celkovou úroveň prospěchu = celkové rozložení známek
  - rozložení známek v jednotlivých předmětech
    - hlavně u SPU
  - stabilita výkonu v čase

D. komunikačních schopností

- narušenou komunikační schopnost - Logopedie
- sledování kvality řečového projevu
  - v období fixace řeči - dětství (do 6-7 let)
  - později - souvislost s zdravotním postižením, chorobami
- symptomatické poruchy řeči
- **oblasti diagnostiky**
  - aktivní i pasivní slovní zásoba,
  - obsahová i formální složka,
  - plynulost - tempo a rytmus

Přehled vybraných diagnostických situací

- hra jako diagnostická situace
- kresba jako diagnostická situace
- diagnostika školní zralosti a připravenosti pro školu
- diagnostika profesní orientace

D. školní zralosti a připravenosti pro školu

zaměřuje se na

- tělesnou zralost
  - hmotnost, výška, zahájená výměna mléčného chrupu
- rozumovou zralost
  - diferencované vnímání, koncentrace pozornosti, analytické myšlení,...
- citovou zralost
  - emoční stabilita, schopnost potlačení impulzivity, motivace ke šk. práci,...
- sociální zralost
  - schopnost začlenit se do kolektivu, přijmout autoritu učitele, odloučení od matky
- opírá se o dlouhodobé sledování dítěte
- v praxi ve 2 etapách
  - učitelky v MŠ a učitelé při zápisu
- v případě pochybností o vhodnosti nástupu na ZŠ
  - komplexní diagnostické vyšetření v příslušné PPP (u ZP v SPC)

D. školní zralosti u dětí se ZP

- musí být v souladu s mentálními možnostmi, druhem, stupněm a trváním postižení a je třeba, aby respektovala individuální zvláštnosti dítěte
- **tělesné postižení**
  - sociální nezralost, závislost na rodině, nesamostatnost, chybí zkušenost s vrstevníky
  - problémy s adaptací na školní prostředí
- **zrakové postižení**
  - důležitá úroveň verbální komunikace
  - vliv deprivace

D. školní zralosti u dětí se ZP

- **sluchové postižení**
  - informace o dosavadním vývoji
  - nutné alespoň orientační vyšetření inteligence
  - odlišit výkon v oblasti neverbálních rozumových schopností a úrovně verbálních SCH
- **mentální postižení**
  - důležité informace o
    - příčině vzniku MP, závažnosti MP,
    - současná další zdravotní postižení, dosavadní průběh vývoje,
    - kvalitě osobního psychomotorického tempa, přístup k řešení úkolů...
  - při diagnostice je důležité
    - respektování individuálních možností a osobnostních zvláštností a na základě jejich poznání navrhnout pro dítě přiměřenou formu vzdělávání s optimálním vzdělávacím programem
- téměř vždy tvorba IVP

D. profesní orientace

- hlavně u ZP završena zvolením studijního zaměření, učebního oboru nebo orientaci na některou jednodušší činnost, kterou by jedinec mohl vykonávat vzhledem ke svému handicapu
- využití dlouhodobého pozorování a analýzy spontánních produktů

Profesní orientace

- Sociální mezník
- Změna a nápadnost zevnějšku
  - jak je vnímán, ale i jak vnímá sám sebe
  - vyrovnání se s postižením
- Uvědomění si vlastního omezení

Příčiny nevhodné volby

- Přecenění schopností
- Nedostatek informací vzhledem k volbě
- Jednostranné informace
- Podcenění kontraindikací povolání
- Nedostatek informací o možnostech profesí

D. profesní orientace

- hlavně u ZP završena zvolením studijního zaměření, učebního oboru nebo orientaci na některou jednodušší činnost, kterou by jedinec mohl vykonávat vzhledem ke svému handicapu
- využití dlouhodobého pozorování a analýzy spontánních produktů

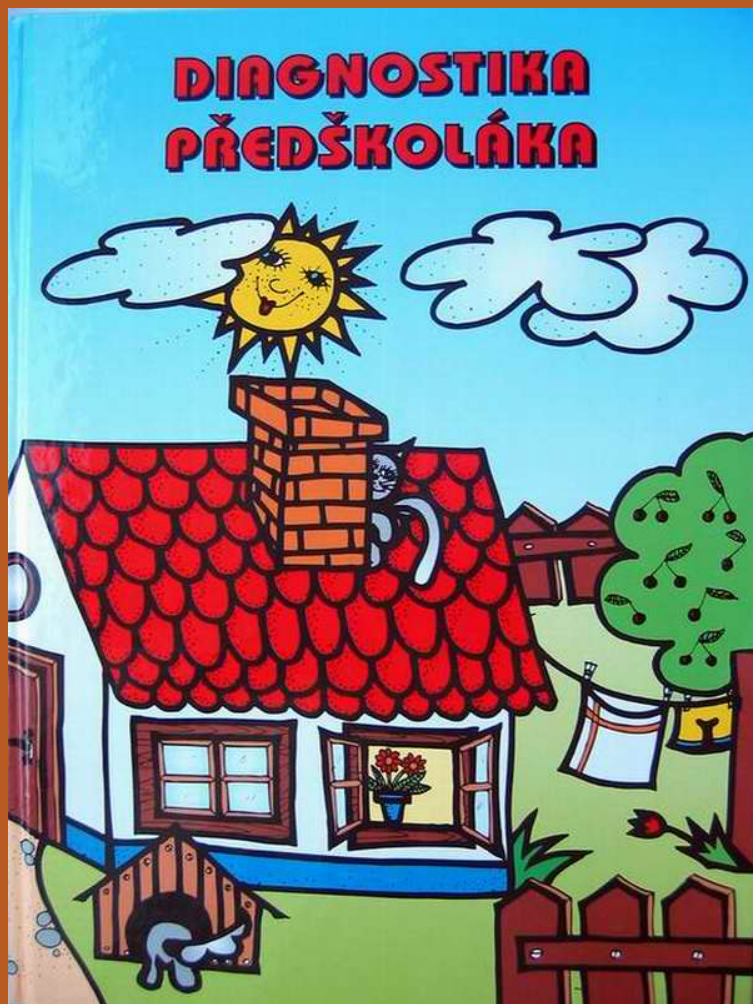
Kde vzít informace v rámci diagnostického procesu?

- Lékařská zpráva
- Zpráva a doporučení učitele
- Rozhovor s klientem
- Rozhovor s rodiči
- Psychologické vyšetření
  - inteligence
  - osobnost

Co obsahuje, na co se zaměřuje, jaké informace podává?
u jednotlivých typů postižení
str. 85 -92

Další literatura

Děkuji za pozornost